

emprenem

Indústria

EMPENEM | 11/03/2023

Llums i ombres de la gran multinacional catalana que no va ser

Àngel Surroca publica 'De la fusta a la fusta', llibre que recorre la trajectòria de Derivados Forestales

Albert Rigol

🕒 7 min

El directiu Àngel Surroca. MARC ROVIRA

BARCELONA Un grup de persones surt de l'església parroquial de Vilassar de Mar. És el dia de l'últim adeu a l'expropietari de Derivados Forestales, Pere Mir. Ha estat un enterrament sobri. "Encara me'n

recordo del primer dia”, diu el químic Joan Puig a l'exdirectiu Àngel Surroca, fosos en una abraçada. Amb la nostàlgia, salta l'espurna: per a Surroca és el moment de fer memòria. És així com aquell 16 de març de 2017 decideix desenterrar de l'oblit, en una mirada enrere que tindrà més de 600 pàgines, les llums i ombres darrere la gran multinacional catalana que no va ser.

Així ho recorda sis anys després, citat a l'ARA, per parlar del seu últim llibre: *De la fusta a la fusta* (Balasch Editor). Arriba acompanyat del seu editor i amb l'escepticisme de qui les ha vist de tots colors. També l'acompanya un assistent, que l'ajuda a acomodar lentament la seva alçada a una cadira del vestíbul, on farem l'entrevista. Té prop de 90 anys i les crosses a la vora.

Derivados Forestales va néixer a Sant Celoni l'any 1942 de la mà de nou emprenedors procedents de la indústria tèxtil, liderats per Joaquim Saltor i amb un capital d'un milió de pessetes. Necessitaven matèries primeres per als seus tints, eren els primers anys de la dictadura i, per tant, de plena autarquia. La companyia va començar destil·lant fusta per produir carbó vegetal i altres subproductes com alcohol metílic, àcid acètic o quitrà. El mètode era senzill: del procés de carbonització s'aprofitaven els gasos i vapors despresos, i dels condensats obtinguts en forma líquida se'n separava l'àcid pirolignós – del qual s'extreien l'àcid acètic, el metanol i l'acetona – i els quitrans – dels quals s'extreien olis protectors de la fusta –. El residu sòlid resultant de la destil·lació era el carbó vegetal.

Àngel Surroca es va proposar escriure la història de l'empresa en l'enterrament de qui en va ser l'últim propietari

"En aquell moment hi havia dues fàbriques de destil·lació de fusta a Sant Celoni, i cap de les dues anava bé. Hi van perdre fins i tot la camisa", explica Surroca. L'any 1947, quan Derivados Forestales passava uns moments difícils, una companyia d'estampats que duia el nom del seu propietari, Josep Pàmies, va refundar-la amb un grup d'empresaris del sector tèxtil, seders i dels tints –altrament dit del sector de l'aigua—. En aquell moment van entrar dues figures rellevants en la trajectòria de l'empresa: Pere Madí, un propietari de boscos, i el gendre de Josep Pàmies, Pere Mir.

Uns anys més tard, arriba la primera gran innovació d'aquella química de Sant Celoni, que li permet deixar enrere uns inicis erràtics. El 1951 es converteix en la primera empresa d'Espanya en disposar d'un forn vertical de carbonització per treballar en continu, fet que li reporta la primera de les 200 patents que va registrar en els seus 60 anys d'història. Tres anys més tard, ja més d'una dècada després del seu naixement, la companyia descobreix els beneficis, el mateix any que donava entrada a Àngel Surroca, que tenia 19 anys.

"A partir dels 16 anys, quan va morir el meu pare, em vaig haver de posar a treballar. El meu germà gran va marxar al servei militar. Em vaig quedar amb la meva mare i un germà de tres anys. Em vaig convertir en el cap de la família". Ho va fer després de passar pel Banc Central, una feina de dia que combinava amb la comptabilitat del Laboratori Síntor, de Pere Mir, per no perdre el lloc de treball que cobria fins aleshores el seu germà gran. El pare, Francesc Surroca, havia mort el 1951. Secretari d'ERC a Girona, va passar dos mesos a la presó de Girona, amb la seva dona embarassada de l'Àngel, per haver

participat en els fets del 6 d'octubre de 1934. El 1938 el pare se'n va al front del Segre, on cau presoner i és deportat al camp de concentració de la Magdalena, a Santander, i d'allà a la presó de Girona. Després de cinc anys, amb 11 mesos sota pena de mort, el 1943 surt en llibertat provisional. Una nova denuncia el va obligar a portar una vida clandestina a Barcelona fins que va poder regularitzar els papers gràcies a Pere Madí el 1947, l'any de la refundació de la companyia.

"Sempre el vaig considerar com un segon pare, i ell a mi com un fill". Surroca es refereix a la figura de Pere Mir, que el 1954 va ser qui li va trucar per entrar a treballar a la companyia. És l'inici d'una relació de plena confiança, forjada amb la diligència de Surroca davant els encàrrecs de Mir. "Si ets capaç de vendre un camió de carbó, ja t'has guanyat el sou", va dir-li. L'Àngel va acabar venent tot el carbó que es fabricava. Era la persona que havia de convertir-se en el nou gerent, i en la seva primera etapa va dedicar-se a posar en ordre els comptes d'una empresa que tenia el futur per conquerir.

“

"Si ets capaç de vendre un camió de carbó, ja t'has guanyat el sou", va dir Pere Mir a Àngel Surroca en el seu inici professional "

"Abans de fer el gran salt el 1970, hi ha dues grans aventures, que ara t'explicarà: una és un negoci subterrani i un altre de més espectacular és com resol el tema de l'aigua", introdueix l'editor del llibre, Ramon Balasch, qui durant l'entrevista complementa amb precisió minuciosa el relat de Surroca. Fa referència a la reconversió de l'alcohol etílic desnaturalitzat –que servia per fer l'acetat d'etil– en alcohol etílic pur, davant la demanda del sector dels perfums. Cal tenir en compte que l'alcohol desnaturalitzat valia 10 o 12 pessetes el litre i l'alcohol etílic

pur valia entre 100 i 110 pessetes. Com que no hi havia prou alcohol desnaturalitzat, la companyia comprava acetat d'etil, que es feia amb àcid acètic i l'alcohol desnaturalitzat, i el desdoblava entre aquests dos elements, per vendre'ls de nou: l'alcohol etílic al mercat negre i l'àcid acètic al mercat tèxtil.

El negoci, relata Surroca, es va portar a terme durant 20 anys, en què es van vendre milions de litres d'amagat dels accionistes de l'empresa, fins al 1978, quan Pere Mir va marxar a Suïssa, on va viure fins al 2002. "Aquest és l'inici i la base de la gran fortuna de Pere Mir", diu Surroca sobre l'empresari que acabaria comprant les accions de tots els altres socis i convertint-se en mecenes. L'altra aventura va ser "la salvació de Sant Celoni" i fa referència a la construcció d'un pou radial en la confluència de la riera de Gualba i de la Tordera per abastir d'aigua la fàbrica, a través d'un circuit de cinc kilòmetres de pujada que bombava l'aigua del riu fins a la planta. S'utilitzava per refrigerar les instal·lacions de formol i de coles. "El que fèiem era escalfar-la, no contaminar-la, i llavors la tornàvem al riu", afegeix Surroca.

És des d'aleshores que la companyia experimenta un creixement incontestable, amb la compra de més terrenys, adquisicions i entrades a nous mercats. Va construir una nova fàbrica, Formol y Derivados (FYDSA) a Almussafes; va absorbir Delsa, a Llerona, i més tard el grup es va anar ampliant amb l'adquisició, a principis dels 80, de Polialco, a Tortosa; Aicar, a Cerdanyola; Promagsa, a Molina de Aragón-Guadalajara, i Utiel, a València. Va arribar a donar feina a més de 2.000 treballadors. Surroca destaca el cas d'Utiel, que va acabar fent taulers d'aglomerat a partir de residus de fusta, dels quals fins aleshores no se'n sabia què fer. Una altra innovació va ser substituir urea per sal i melamina per urea, que va donar eficiència, i que Surroca atribueix a una decisió estratègica. "Com a director hi vam posar un doctor en química, no un enginyer com feien totes les fàbriques", recorda. "Així, el llenguatge entre la fàbrica d'aglomerats que consumia coles i

resines, i la fàbrica que les produïa, era el mateix”, afegeix. En les últimes dècades del segle passat, la companyia exportava a tot Europa, el Japó, la Xina, l’Índia, Austràlia, Sud-àfrica, els Estats Units i a diversos països de Sud-amèrica, entre altres mercats. Venia productes però també tecnologia.

“

Durant els anys 80, va arribar a donar feina a més de 2.000 treballadors ”

Àngel Surroca parla de Pere Mir des de la frustració. Aquest sentiment és el que separa aquella primera relació professional i paternofilial de l’enorme buit que sent ara quan mira enrere, després d’una sèrie de decisions, que avui encara no entén, de qui va acabar sent l’únic accionista de l’empresa. Surroca creu que si Mir no hagués intervingut per frenar l’expansió del grup, Derivados Forestales no seria història, sinó una companyia més entre l’aristocràcia catalana de l’empresa familiar, com Grifols, Puig o Ercros, la mateixa empresa que va acabar comprant el que quedava de Derivados Forestales l’any 2006, un cop venudes Delsa, Utiel i Casco Industrie. Aleshores facturava més de 210 milions d’euros, amb uns guanys de 21. La venda la va acordar Mir quatre anys abans, segons recull el llibre, amb el traspàs del 45% del grup al Banc Sabadell.

Per a Surroca, el consell d’administració de Derivados Forestales era “pura façana” perquè estava controlat per Pere Mir des de 1958. L’any 1997 es va escollir un nou consell d’administració, amb Mir de president i Àngel Surroca com a vicepresident i conseller director general, que va permetre a Pere Mir de rodejar-se d’amics que li van

aconsellar la venda del grup i van evitar un enfrontament personal entre ells dos.

"Aquest inesperat, impactant i misteriós final, amb Pere Mir, el meu segon pare, no l'havia pogut imaginar mai, però, de cop, s'ha fet realitat. Com si hagués portat una bena als ulls durant tota una vida amb ell i de sobte es fa la llum, una llum enlluernadora que em deixa quasi cec", recull Surroca al llibre –que no compta amb la visió de Pere Mir, que va morir el març de 2017– i que recita amb uns termes similars mentre rememora el final de l'empresa que el va veure créixer. En els seus millors anys, recorda que van anar a Nova York per tancar la compra d'una planta que mai es va acabar de materialitzar, així com a la Xina, on van aterrar des d'una oficina muntada en una habitació d'hotel de Pequín. Allà, també es va deixar perdre un projecte industrial molt avançat quan tenien el 60% de la quota del mercat xinès.

Derivados Forestales va arribar a tenir presència a 160 països i era un líder mundial en l'àmbit químic

El grup, integrat per 10 empreses i amb presència a 160 països, va arribar a ser líder mundial en capacitat de producció i venda amb el paraformol, la segona del planeta amb les pols de moldeig i la tercera amb el pentaeritritol. Al ring hi havia gegants com Basf, Degussa, Perstorp i Akzo Nobel, i a l'altra banda de l'oceà, Dow, Borden i Celanese, així com Sumitomo i Marubeni al Japó. "Competir i situar-se els primers, els segons o els tercers en l'àmbit global i amb aquestes multinacionals és molt difícil, i encara més des d'Espanya, que està mancada d'infraestructures adequades i on l'economia de mercat

brilla per la seva absència”, deplora Surroca al llibre, on es defineix com un enamorat del lliure mercat del món anglosaxó.

L'espurna d'aquell març del 2017, que va empènyer Surroca a fer memòria i honorar les persones que van fer possible Derivados Forestales, també aspirava a fer que la seva història, ara ja escrita, servís d'aprenentatge per a l'empresa familiar catalana. "No se sap introduir gent bona en els consells d'administració, es vol tenir el 100%, i les grans empreses no funcionen així", lamenta, després d'una hora i mitja de conversa, que deixa conclosa, abans d'enfundar-se l'abric i agafar les crosses, amb una última reflexió: "Si les famílies no funcionen, com ha de funcionar un consell d'administració familiar".